

FRA METOCHI. FOTO: ANJAV VILLANGER

Uglerop fra et kloster på Lesbos

REISEESSAY: Hellas' tredje største øy er også kalt flyktningenes øy. Lesbos vitner ikke bare om den europeiske kulturarvens begynnelse, men også historiens gjentakende konflikter og tragedier. Men dro jeg hit også fordi det var her Sapfo skrev sine sanselige og erotiske dikt? Og hvorfor skal man, i vår kriserammede tid, bruke tid på å fordype seg i noe så unyttig som gammelgreske tekster?

Av Aina Villanger
ainavill@gmail.com

Da flyet nærmer seg øya, kan vi som har vindusplass, se hvor nær fastlandet den ligger. Det er bare noen kilometer som skiller Hellas' tredje største øy, Lesbos, også kalt flyktningenes øy, fra Tyrkia. Klosteret, som jeg kjenner til gjennom en venn som er filmskaper, er reizens mål og ligger en times busstur mot nord, innover på øya.

Jeg har hatt mange skriveopphold i klostre, både aktive og omgjorte, også etter at jeg i 2017 utga en bok om abbedisse Baugeid Dagsdatter i det historiske Gimsøy kloster i min hjemby Skien. Men i takt med endringer i verdenssituasjonen og i meg selv har ambivalensen med årene blitt større enn gleden ved å reise til nye steder for å skrive – særlig utenlands, med lengre flyreiser og opphold i land der en eller annen form for krise er synligere enn i Norge. Hvorfor skulle jeg hit igjen, spør jeg meg selv, til Lesbos og akkurat dette klosteret, Metochi, som skal være omgjort til et arbeidscenter?

Underveis kikker jeg ned på det glitrende blå havet som omringer denne sagnomstuste øya. Bare navnet utløser en indre reise, først langt bakover i tid. Drar jeg ikke hit fordi det var her Sapfo skrev sine sanselige og erotiske dikt, fordi Aris-toteles og Epikur skal ha hatt lengre arbeidsopphold her og fordi Odyssevs nødvendighet må ha selt forbi her på sin velkjente etterkrigsdyssé fra Troja i øst på vei mot Attika i vest?

Et stedsvitne

Lesbos' plassering mellom to storrikker gjør øya til et stedsvitne, ikke bare til den europeiske kulturarvens begynnelse, men også til historiens gjentakende konflikter og tragedier. Den siste store krisen som rammet øya, er flommen av båtflyktninger som kom i 2015 og 2016, da mange endte opp i den beryktede Moria-leiren. Befolkningsstørrelse mobilisering for å hjelpe – ved å hente omkomne opp av vannet, redde overlevende, gi dem tepper og mat bygge flyktningmottak – bunner i deres egen fortid som flyktninger. I 1923, som følge av den gresk-tyrkiske krigen etter første verdenskrig, ble Lesbos hardt rammet av den store «folkemyttingen», da Tyrkia fastsatte nye grenser blant annet ved å gjennomføre en etnisk omplasing av befolkningen. Alle grekere i

Tyrkia, det vil si ortodokse kristne, ble flyttet til Hellas, mens de som hadde tyrkisk avstammning, det vil si muslimer som bodde i Hellas, ble flyttet til Tyrkia. Hundretusener av mennesker ble jaget fra hjemmet sitt og omplassert med makt. Med andre ord bærer Lesbos dype spor etter krig og humanitære kriser, men også menneskelig evne til oppbyggelig, humanistisk adferd.

Sapfo

Flyet lander i Mytilene, hovedstaden med rundt 60 000 innbyggere. Fra den tette bebyggelsen som klatter opp langs dal-siden, føres vi innover den fjellrike øya med en gammel buss uten setebelter. Jeg er ikke aleine. 17–18 nordmenn, fra ulike norske universitet og forskningsmiljøer, skal være én uke sammen i Metochi-klosteret. De som har fått innvilget søknaden, reiser hit for enten å delta på et forskningsseminar eller samsynligvis skrive på en akademisk tekst.

Jeg kikker ut på det tørre, buskdedde landskapet. Åpne daler med oliventrær gir god sikt mot de største toppene, Lepetymnos og Olympus, på rundt 1000 meter. Jeg ser husrester, rustne lastebilvrak og det som ligner forlatte gårder. Her er det få spor av masseturismen som fins på de fleste andre greske øyer, og fattigdommen er markant – selv om flyktning-leirene er borte. Hvorfor til et arbeidskloster akkurat her, på denne herjede, fredfulle øya?

I min forrige diktbok fra 2024, *Begynnelsen er nær*, er det et klagedikt til Sapfo. Jeg hadde lenge strevd med og til sist forkastet et romanmanus. Motløs ble jeg Sapfos klassiske formspråk: «Å kom til meg igjen, Sapfo, du vår / jordskiske dikt-gudinne fra Eresos / på Lesbos ...» Jeg ba til en «formor», om nye krefter til å fortsette skrivearbeidet, om å finne ny glød, slik Sapfo gjør i Fragment 1, det eneste fullstendig overlevte diktet, der hun i kjærlighetsorg påkalles Afroditte: «Hjelp meg, viss du nokon gang før har lytta.» En av forestillingene om Sapfo er at hun skal ha vært korleder og drevet en musikk-skole for jenter. Jeg påkalte Sapfo «forledd» som hennes korelev: «Stemmen min er urein og melodien det råttent eple.» Da jeg ikke fikk til å skrive romanen, oppstod heller et behov for å gå til diktningens kilde, altså begynnelsen på vår skriftkultur (som tittelen på boka også antyder) – og Sapfo står igjen som et av

svært få kvinnenavn i den greske litteraturarven. Fragmenter, enkeltstående ord og noen hele vers har blitt gjendiktet fra gammelgresk, igjen og igjen, etter hvert som språk utvikler seg – senest til norsk for fem år siden (i Gyldendals Kanon-serie av Per-Esben Myren-Svelstad).

Norskrevet fordypningscenter

«Fortell meg hva som plager deg», er min omskriving av Sapfos linje «Fortell meg kven som plaget deg, Sapfo» i Fr. 1. Denne enkle setningen, som ble skrevet som selvtro av et menneske for over 2500 år siden, treffer meg hver gang med sin ærlighet og nærhet, som om jeg hører stemmen hennes.

Hvorfor i all verden skulle jeg, en norsk smått desillusjonert poet, hit til Lesbos?

Jeg har ikke kjærlighetsorg, så hva er det som plager meg nå? Til og med på en buss på Lesbos, selv om sola skinner, selv om det er litt penger på kortet, buldrer spørsmålsplagene i meg som vanlig:

Hvorfor, i vår kriserammede tid, skal man bruke tid på å fordype seg i noe så unyttig som gammelgreske tekster? Når det knapt fins studenter som vil studere humanistiske fag, når det litteraturvitenskapelige fagfeltet i Oslo stort sett har professorer på over 60 år og det ikke finnes noen nye ph.d.-stillinger. Når KI er i ferd med å overta alt språkarbeid, hvorfor skal man i det hele tatt skrive og lese, tenke og gruble, sitte time etter time, år etter år med ord, formuleringer og rytme? Ja, hvorfor skal man skrive dikt når verden raser sammen av kriger og skogbranner, når mennesker er på flukt, og hvorfor i all verden skulle jeg, en norsk smått desillusjonert poet, hit til Lesbos?

Mellom salviebusker, sukkulenter og småtrær.

Det siste stykket inn til klosteret humper bussen seg innover en avsidesliggende dal på en støvete kjerrevei, forbi smågårder og gjennom alleer av lavendelbusker. Endelig går vi ut i den tettpakke solheten, drar trillekofferter over steiner og sand, forbi et forfallent kapell, meterhøye nåletrær, et valnøttrø og et fikentre som klatter langs murevgen. Så opp mot den åpne porten, og inn gjennom den metedype

steinsportalen til det som må kunne kalles fredelighetens skyggefulle oase. Vi trer inn i halvatriet og den intense lyden av strisser og tyrkerduer. Mellom salviebusker, sukkulenter og småtrær ser vi lekende halvulle katter og store keramikkrucker med nynnende blomster. Lange spisebord og sittebenker er omsorgsfullt plassert under tak av slyngplanter, i skyggen av furutrær som åpenbart har stått her i mange, mange år.

Det er dette som er det norskrevne arbeids- og fordypningscenteret Metochi. Det er det restaurerte annekset som tilhører det store Limonos-klosteret litt lenger opp i dalen, opprinnelig fra bysantinsk tid og fremdeles aktivt. Metochi var nærmere en ruin da Universitetet i Agder (UiA), etter år med forarbeid, begynte å leie stedet i 1993. I løpet av de snart 35 årene har stedet blitt brukt til sommerkurs i exphil og til diverse seminarer. Studenter og forskere har kommet og gått, år etter år med forelesninger, studiesirkler, samtaler og selvstendig fordypning. Den uvanlige auraen som omhyller stedet, kommer ikke bare av de vakre omgivelsene og den omsorgsfulle driften – med lokale arbeidsfolk som tilbereder tre vidunderlige måltider hver dag og vasker de 25 rommene, toalettene, dusjene og de andre fellesarealene – eller av UiAs sympatiske paragrafformulering på hjemmesiden om at Metochi «ikke skal drives på kommersiell basis». Det som berører meg mest, er opplevelsen av at den humanistiske tradisjonen – ideen om at samtale, skrijving og lesing har en betydning også i krisetider, eller særlig i krisetider – faktisk eksisterer her inne, usynlig preget inn i murvegger, steintrapper, terrasser, bibliotek, seminarrom og i hvert arbeidsrom.

HTTPS://NO.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/SAPFO

Pause fra verden

Allerede første morgen, etter en rask frokost med gresk jogurt, honning og valnøtter, sitter jeg i cellen min ved pulten foran vinduet, med sikt ut mot et lite tre hvor en ugle ho-hoet hele natten, fordypet i skrijving. En konsentrasjon som jeg ikke har kjent på årevis, kommer over meg, som om ingenting i verden er viktigere enn nettopp dette lille arbeidet med disse ordene, en indre nødvendighet om å måte fullføre akkurat denne setningen på akkurat denne måten, akkurat nå, for det er for seint, for tvilen og støyen fra omverdenen igjen stopper meg. Skammen over å være en privilegert norsk forfatter turist blir erstattet med en enkel-filosofisk arbeidsmoral, en gammel innsikt om at skrijving er en del av det å være menneske.

«Ver min medkjempær, dronning!» nærmest roper Sapfo ut i den følelses-ladde sluttlinjen i Fr. 1. Det kan være en plage å skulle skrive, det kan være en kamp, men da jeg sitter ved pulten i klosteret, med bøyde nakke, på ny over ordene, på ny får til å formulere en tankerekke, et dikt, blir jeg vågal og euforisk. På ny skriver jeg videre og forsvinner inn i rein og skamløs kontemplasjon: Ta pause fra plagen! Pause fra verden! Da ser jeg henne, vår dikt-dronning, «med ein smil som stråla av tidlaus visdom». Plutselig vet jeg hvorfor jeg skulle hit: Drikk av hennes kjærlighet, slipp ugleropet ut, så skal du nok få hønninghånd.

Abonnent på NY TID?

Send oss en epost til abo@nytid.no

og vi ordner resten.

790kr året eller 195kr kvartalet.

inkludert over 10 000 artikler online.

